

Działania Służby Celnej w ochronie dóbr kultury w 2010 r.

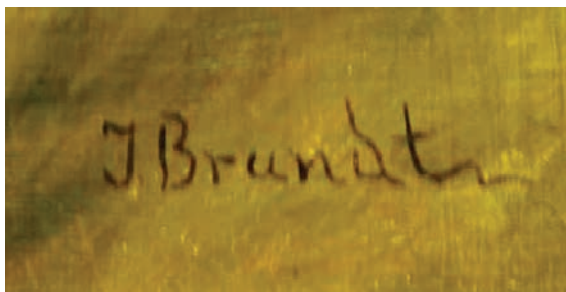
W roku 2010 działania Służby Celnej związane z ochroną dóbr kultury były skupione na dwóch zasadniczych kwestiach – przeciwdziałaniu nielegalnemu wywozowi i przywozowi zabytków oraz zapobieganiu wywozowi z Polski falsyfikatów dzieł sztuki. Dokonując analizy zatrzymań nielegalnie wywożonych zabytków z Polski, należy na wstępie wskazać kilka uwarunkowań, które miały wpływ na liczbę prowadzonych spraw, a także tryb postępowania funkcjonariuszy celnych w sytuacji zatrzymania obiektów, co do których mieli podejrzenia.

Do 5 czerwca 2010 r. obowiązywały wcześniejsze rozwiązania w zakresie wywozu zabytków za granicę, natomiast ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DzU Nr 75, poz. 474) wprowadziła rewolucyjne zmiany w przepisach wywozowych, na jej podstawie zmieniła się również rola organów celnych w kontroli legalnego wywozu zabytków. Przed wejściem w życie nowelizacji osoba wywożąca zabytek miała obowiązek przedstawić organom celnym pozwolenie na wywóz lub zaświadczenie, że zabytek lub przedmiot o cechach zabytku nie wymaga pozwolenia. Zadaniem funkcjonariusza było sprawdzenie, czy dana osoba posiadała właściwy dokument. Zgodnie ze znowelizowanymi przepisami, faktycznej oceny, czy przedmiot zabytkowy może opuścić granice RP, muszą dokonać organy celne, związane jest to z rezygnacją w nowych przepisach z wydawania przez wojewódzkich konserwatorów zabytków zaświadczeń, że przedmiot nie wymaga pozwolenia oraz z wprowadzeniem progów wartościowych i wiekowych dla zabytków, na których wywóz wymagane jest

pozwolenie. Ustawodawca przewidział jednak sytuację, w której organy celne mogą zażądać od osoby dokonującej wywozu zabytku okazania dokumentu potwierdzającego fakt, że wywożony zabytek może zostać wywieziony bez

pozwolenia. Dokumentami takimi są: ocena wskazująca czas powstania zabytku, wycena zabytku, faktura zawierająca dane pozwalające na identyfikację przedmiotu, potwierdzenie wwozu zabytku na terytorium RP wystawiane

w przejściach granicznych przez organ celny lub Straż Graniczną, a także ubezpieczenie przewozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Należy w tym miejscu zauważyć, iż wzory części ze wskazanych powyżej dokumentów zostały opublikowane dopiero w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (DzU Nr 50 poz. 256), w związku z opóźnieniem wydania rozporządzenia kontrola wywozu zabytków po zmianie przepisów w czerwcu ubiegłego roku była utrudniona. Funkcjonariusz celny dokonujący wstępnej oceny wywożonego przedmiotu, jego wieku i wartości, musiał dokonać oceny wiarygodności przedstawionych dokumentów, co było bardzo skomplikowane w sytuacji braku zestandaryzowanych wzorów dokumentów.

Falsyfikat pracy Józefa Brandta ujawniony w przesyłce pocztowej

Przechodząc do analizy prowadzonych przez Służbę Celną spraw związanych z ochroną dziedzictwa narodowego należy wskazać, iż w roku 2010 prowadzono 6 spraw dotyczących nielegalnego przywozu zabytków, zatrzymano 29 przedmiotów, z czego większość to obrazy, jedna sprawa dotyczyła niezgłoszenia w przywozie 7 monet kolekcjonerskich. Obiekty niezgłoszone zostały przywiezione ze Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii i Ukrainy; w czterech przypadkach transportem lotniczym przez podróżnych, raz drogowym i raz transportem morskim w kontenerze. W przedmiotowych sprawach prowadzono postępowania karnoskarbowe. Dwie z nich zakończyły się dobrowolnym poddaniem się odpowiedzialności, a zatrzymane przedmioty zostały zwrócone. Jedna ze spraw dotyczyła przywozu towaru jako mienia przesiedlenia. W trakcie rewizji celnej stwierdzono rozbieżności pomiędzy danymi zadeklarowanymi w zgłoszeniu a załączoną listą mienia i stanem faktycznym. W sprawie tej ocenie poddano 267 obiektów. Część z nich została uznana za przedmioty zabytkowe. W związku z tym, iż stwierdzono towary nielegalnie wprowadzone na obszar celny Wspólnoty, zaistniały przesłanki do stwierdzenia powstania długu celnego oraz obowiązku podatkowego w imporcie z chwilą powstania długu celnego. Analizując zatrzymania zabytków w 2010 r. należy wymienić sprawy dotyczące przewozu zabytków przez Polskę. Dwie z nich dotyczyły obiektów wwożonych z Ukrainy, których miejscem przeznaczenia miały być Włochy, kolejna sprawa odnosiła się do obiektów, które przewożone były z Belgii na Ukrainę.

Z kolei działania Służby Celnej, związane z przeciwdziałaniem nielegalnemu wywozowi zabytków z Polski w roku 2010 dotyczą przypadków zatrzymań z naruszeniem regulacji wskazanych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przed noweliza-

cją (brak pozwolenia lub zaświadczenia) oraz weryfikacji czy na wywożony przedmiot konieczne jest uzyskanie pozwolenia zgodnie z ww. ustawą po wejściu w życie nowelizacji. W 2010 r. Służba Celna prowadziła 50 spraw dotyczących wywozu przedmiotów zabytkowych. Większość z nich, bo aż 47, dotyczyła obiektów ujawnionych w przesyłkach pocztowych, 2 dotyczyły wywozu transportem morskim (prom), jedna drogowym (samochód osobowy). W przypadku wywozu poza Wspólnotę w roku 2010 dominującym kierunkiem były Stany Zjednoczone, pojedyncze sprawy dotyczyły wywozu do: Kanady, Norwegii, Rosji, Kazachstanu. Natomiast 18 spraw dotyczyło wywozu do krajów członkowskich, takich jak: Czechy, Wielka Brytania, Hiszpania, Łotwa, Niemcy, Litwa, Włochy. Omawiając sprawy dotyczące nielegalnego wywozu zabytków trzeba wskazać na ewidentny sukces Służby Celnej, która 16 lipca 2010 r. udaremniła nielegalny wywóz z Polski bardzo cennego obiektu. W trakcie rewizji celnej przesyłki do USA ujawniono obraz sygnowany w lewym dolnym rogu literą „R”. W wyniku wstępnej weryfikacji przez biegłego sądowego obraz został uznany za pracę wybitnego malarza francuskiego Pierre'a-Auguste'a Renoira. Należy podkreślić, iż jest to przykład naruszenia zapisów znowelizowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obowiązującej od 5 czerwca 2010 r. i stanowi przypadek wywozu zabytku bez pozwolenia, gdyż wartość obrazu i jego wiek przekracza określone w ww. ustawie progi – wiekowy 50 lat i finansowy w wysokości 40 tys. złotych dla malarstwa. Dodatkowo jest to przykład naruszenia rozporządzenia Rady (WE) nr 116/2009 z 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury (DzU UE L 39 z dnia 10.02.2009), w którym próg wartości dla malarstwa wynosi 150 000 euro. Sprawa prowadzona jest przez Referat Dochodzeniowo-Śledczy pod nadzorem prokura-

Obrazy Jakuba Zuckera niezgłoszone do odprawy celnej przez podróżnego przybywającego z USA zatrzymane na lotnisku w Warszawie

Falszyfikat pracy Mai Berezowskiej ujawniony w przesyłce

tora. W tym miejscu warto przypomnieć, iż Służba Celna posiada uprawnienia do prowadzenia spraw dotyczących nielegalnego wywozu zabytków dopiero od listopada 2009 r. Zgodnie z ustawą z 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (DzU Nr 168, poz. 1323) organy celne prowadzą postępowania przygotowawcze w tym zakresie zgodnie z przepisami ustawy z 6 czerwca 1997 r. kodeks postępowania karnego. Służbie Celnej przysługują obecnie w tym zakresie uprawnienia procesowe Policji. Sprawy takie prowadzą w urzędach celnych komórki dochodzeniowo-śledcze.

Bardzo ciekawym aspektem działań Służby Celnej, związanym z kontrolą wywożonych zabytków, są sytuacje ujawniania falsyfikatów. W dwóch sprawach dotyczących nielegalnego wywozu obrazów w przesyłkach pocztowych po dokonaniu ekspertyzy okazało się, że 8 z zatrzymanych prac nie było zabytkami w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, biegły sądowy orzekł, iż są to falsyfikaty. Pierwsze zatrzymanie dotyczyło fałszerstw pięciu obrazów autorstwa J. Brandta, A. Wierusza-Kowalskiego, W. Kossaka, Wł. Szernera, Cz. Wasilewskiego, natomiast drugie – trzech falsyfikatów prac Mai Berezowskiej. Zatrzymań dokonano w Oddziale Celnym I Poczтовым UC I w Warszawie. Po otrzymaniu opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków potwierdzającej fałszerstwo ww. obrazy zostały przekazane policji w celu prowadzenia dalszego postępowania, gdyż organy celne nie posiadają

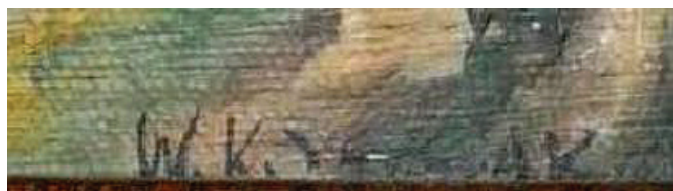
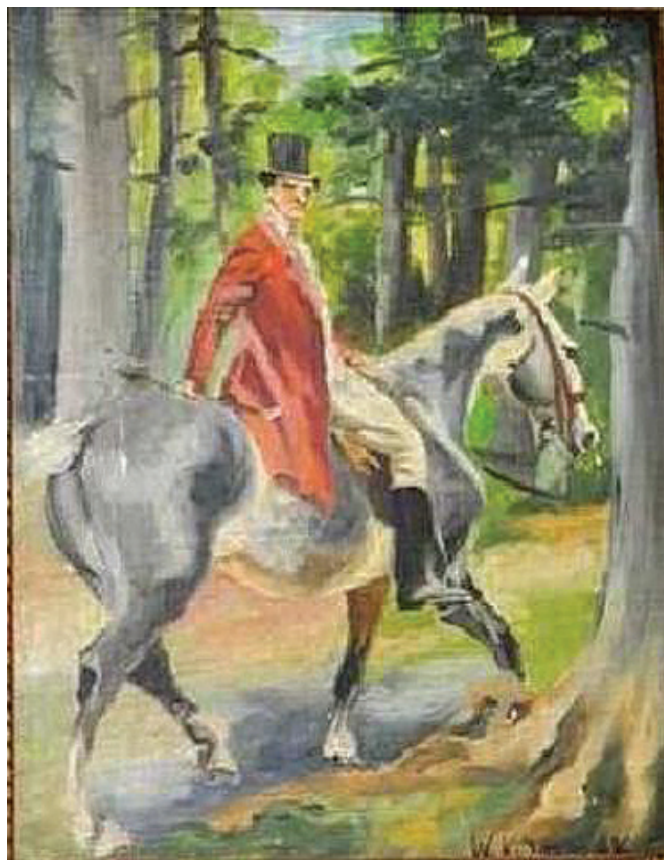
Obraz Pierre'a-Auguste'a Renoira ujawniony w przesyłce do USA

uprawnień do prowadzenia postępowań w przedmiotowym zakresie.

Podsumowując, należy podkreślić, że w myśl znolizowanych przepisów wywozowych, które w całości obowią-

zują dopiero od 29 kwietnia 2011 r., kiedy weszło w życie rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wywozu zabytków za granicę (DzU Nr 89, poz. 510), rola organów celnych w kontroli zabytków legalnie wywożonych na podstawie pozwoleń została ograniczona. Rozporządzenie w sprawie wywozu zabytków za granicę, określające tryb składania wniosków oraz wzory i tryb wydawania pozwoleń wywozowych, nie nakłada na organy celne żadnych obowiązków w zakresie kontroli pozwoleń. Taki stan prawny powoduje, że do obowiązków organów celnych należeć będzie jedynie sprawdzenie, czy osoba dokonująca wywozu zabytku posiada wymagane pozwolenie.

Zmiany w przepisach wywozowych wprowadzonych od połowy 2010 r. nakładają na funkcjonariuszy celnych obowiązek dokonywania oceny wieku i wartości wywożonych zabytków. Warunkiem skuteczności systemu ochrony dóbr kultury przed przemytem powinna być ścisła współpraca funkcjonariuszy Służby Celnej z przedstawicielami instytucji państwowych wyspecjalizowanych w ochronie zabytków i muzealiów. Wyzwaniem w obecnej sytuacji prawnej będzie stworzenie mechanizmów umożliwiających uzyskanie przez funkcjonariusza Służby Celnej rzetelnej i obiektywnej informacji o wartości i wieku dobra kultury w ciągu kilku minut od zatrzymania przedmiotu w czasie kontroli. ■

Falszyfikat pracy Wojciecha Kossaka ujawniony w przesyłce do USA

Bibliografia:
Działania Służby Celnej w zakresie wybranych ograniczeń pozataryfowych w 2010 r., Ministerstwo Finansów, Departament Polityki Celnej